

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠT. (NO.) 602.

CHICAGO, ILL., dne 27. marca. (March 27.) 1919.

LETO (VOL.) XIV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

SOLIDARNOST.

Vojni tajnik Baker je pred trgovskim klubom v San Franciscu dejal, da je vojna le v denarju veljala 197 milijard dolarjev, kar je za 11 milijard več kot znaša vrednost vse lastnine v Severni Ameriki. Svota je tako ogromna, da se sicer lahko izreče s številko, ali skoraj si ni mogoče napraviti predstave o njej. Primera z vrednostjo Zed. držav daje vsaj nekoliko pojma. Pred vojno je bilo splošno mnenje, da se taki ogromni zneski sploh ne morejo likvidirati in v mnogih krogih se je zaradi tega prorokovala kratkotrajna vojna. Izkušnja je pokazala drugače, in če bi se bil boj podaljšal, bi bile vlade dobile še nekoliko milijard.

Ali je bil ves ta računski nauk zaman?

Vojna je v prvi vrsti destruktivna. Njen vrhovni namen je uničenje, da postane sovražnik nesposoben za boj. Indirektno služijo vsi izdatki uničevalnemu namenu, tudi tisti, ki so potrebni za vzdrževanje lastne vojske, kajti vojaki morajo predvsem zato ostati zdravi in krepki, da morejo uničevati.

V miru stoji konstruktivne naloge pred destruktivnimi. Uničevanje je opravičeno le tam, kjer je treba napraviti prostora za kaj boljšega. Še začetkom leta 1914. bi bili poslali v blaznico človeka, ki bi se bil drznil zahtevati 197 milijard dolarjev za konstruktivna dela. Niti trudili se ne bi z dokazi, da je nemogoče mobilizirati take svote, ker bi se bilo vsakomur a priori zdelo nemogoče.

Tekom vojne pa je postalo mogoče. In nihče več ne spravi s sveta resnice, da se take velikanske svote lahko dobe, če je treba. In ker jih je bilo mogoče dobiti v vojni, mora biti mogoče tudi v miru, čigar faktučne potrebe niso manjše od vojnih, a gotovo tudi niso manj važne.

Dočim gre v vojni skrb v prvi vrsti za razdiranje, ranjenjem, ubijanjem, je v miru naloga družbe skrbeti za preprečenje boleznih in prezgodnjega umiranja, za zdravljenje, za zboljšanje, olajšanje in oplemenitev življenja. Družba, ki je bila sposobna spraviti skupaj take svote za uničevanje, mora imeti tudi sposobnost za ustvarjanje v velikem slogu.

Ni pa tega pričakovati v kapitalistični družbi. V njenem sistemu se investira denarni kapital, ki je pod kontrolo privatnih kapitalistov in namenjen ustvarjanju profita. Pri tem se privatnik malo ali pa nič ne ozira na dobiček, ki ga utegne imeti splošna družba ali bodoče generacije, ampak iz razumljivih razlogov mu je največ ležeče na njegovem direktnem profitu. V vojni pritiskajo nanj zahteve patriotizma, podprte s primernimi zakoni, kajti vobče nimajo kapitalisti monopola za patriotizem, ampak

so kot ljudje podvrženi izkušnjavam, ki jih pogosto ma vabijo na vse drugo pot. Zato so poročila o vsakovrstnem graftu na debelo in drobno, še bolj na debelo kot na drobno, lahko razumljiva.

V miru odpade ta pritisk. Vsaki zahtevi za globokejšo poseganje v denarnico se bodo kapitalisti na vso moč uprli. Kadar ni druge poti, odvale svoje stroške na druge sloje, na delavce z znižavanjem plač in uvajanjem bolj učinkovitih delovskih sistemov, na konsumente s povišavanjem cen, in ker so delavelci producenti in konsumenti obenem, so pri tem najbolj izpostavljeni izkoriščanju. To ima za posledico delavske nemire, in zato je večinoma tudi kapitalistom ljubše, da se ne navale delavstvu še povečana bremena, to se pravi, da se od njih ne zahtevajo izdatki, katere bi "moral" zvaliti na ljudstvo.

Vendar pa to ni nikakršen razlog, da bi se morala družba vrniti v tisto skopuštvu, ki je bilo znano pred vojno. Baker pravi, da se tekom bodočih sto let noben otrok, ki se rodi v kakšni civilizirani deželi, ne izogne plačevanju gotovega dela dolga, nastalega tekom te vojne. In te besede bi bile gotovo resnične, ako bi imeli narodi prenašati še sto let kapitalistični sistem in oboževati glavnico in interese. To se pravi, da bi moralo človeštvo vsaj še sto let po vsem civiliziranem svetu delati za preteklost.

Zanj, ki misli kapitalistično, je to popolnoma logično. Kdor se more dvigniti nad kapitalistično ideologijo in se zamisliti v interese živega človeštva, je pa to vendar pogled v blaznico. Če se po kapitalističnih metodah ni mogoče izogniti taki groteskni obremenitvi bodočih generacij, je treba poiskati druge in se jih poslužiti.

Denar ni bogastvo sam na sebi. Le konvencionalno znanje gotovih vrednosti je. Vrednosti, ki jih reprezentira, pa ustvarja delo, pri čemer se mora ta izraz vzeti v širšem pomenu. Duševno delo ustvarja kakor telesno, tudi če se njega plodovi večasi ne dajo otipati.

Negativna zapuščina vojne je v tem, kar je uničila. Marsikaj je tako popolnoma uničeno, da se ne more na noben način več obnoviti. Mrtvih ni mogoče priklicati iz grobov. Drugo se lahko nanovo zgradi in celo bolje napravi, kakor je bilo. V to je treba vložiti delo. Če se to smotreno organizira in uredi v interesu skupnosti, so vse škode lahko najdalje tekom par desetletij popravljene. Tedaj bi bilo človeštvo gotovo s preteklostjo in ji ne bi moralo plačevati nobenih dolgov več, vse nadaljnje delo bi pa lahko posvetilo bodočnosti.

Za to bi bila seveda potrebna internacionalna organizacija dela, ki je na podlagi privatnega kapitalizma nemogoča.

Pariška mirovna konferenca, na kateri nekateri gospodje še sedaj prav ne vedo, da smo pred dvajsetimi leti prestopili v dvajseto stoletje, bi se izkazala vredno svojega poklica, če bi se dvignila na tako visoko stališče in skušala organizirati solidarnost narodov za tako epohalno nalogo. Dokler prevladujejo misli: "Ti ne smeš ineti toliko kolikor jaz," "Močnejši naj bom od tebe," "Krajšo pot hočem do trgov," "Boljše pogodbe zahtevam za kupčije kakor vi," — se gradi ves mir na pesku in vsi paragrafi ga ne zavarujejo, kajti vedno bo stal en egoizem mproti drugemu, in kakor nastajajo boji med organiziranimi delavci in skebi, bodo boji med konkurenčnimi narodi. Na podlagi pravičnosti, ki je pripravljena pokopati preteklost in zgraditi res kaj novega bi mogel biti uspeh na solidarnost narodov uspešen in liga narodov bi tedaj lahko dobila meso in kri.

Sistem konkurence ovira, sistem kooperacije pospešuje plodnost. In dokler ta ne bo uveljavljen, bomo morali plačevati dolgove prednikov in ogromno množina dela žrtvovati mrtvi preteklosti. A če ne spoznajo tega preustvarjevalci sveta v Parizu, bodo morali spoznati, da je šla tudi večina njihovega dela v zrak kakor dim in se bodo na vseh koncih in krajih nadaljevali boji, katerih ne preprečijo nobeni spisi, ker so razmere močnejše od popisanega papirja. Kako doseči vzajemnost narodov, da se odpravijo nasprotja interesov, to je vprašanje časa. Tisti, ki tega ne razumejo, so antikvirani in zgodovina se ne bo zmenila zanje.

Bavarski socialisti.

Videti je, kakor da prihajajo razmere na Bavarskem vendar do stalnosti in do plodonosnega razvoja. To bi lahko dobro vplivalo na vso Nemčijo in pomagalo, da se tudi po drugih deželah poleže razum kaleča razburjenost ter se umakne smotrenemu delu.

"Frankfuter Zeitung" poroča iz Monakova, da je bavarski deželni zbor izvolil Hoffmanna za ministrskega predsednika. Hoffmann, ki je neodvisen socialist, je imel v Eisnerjevi vladi naučno ministrstvo. Njegovo ime je bilo v odločni opoziciji proti kajzerjevi vladi in je imel tesne stike z Eisnerjem.

Po izvolitvi Hoffmanna se je deželni zbor odgodil, da je mogel ministrski predsednik sestaviti novo vlado. Poznejša poročila naznanjajo, da je novo ministrstvo sestavljeno naslednje: Justica dr. Max Endres, notranje zadeve Martin Segitz, finance dr. Werkle, železnice Henrik Frauendorfer, socialne zadeve Unterleitner, poljedelstvo Steiner, vojne zadeve Schuettenhurst.

Ta vlada pomeni koalicijo pod vodstvom neodvisnih socialistov, in če se vzdržijo, pomeni to izredno velik preobrat. Bavarska je katoliška dežela in njena vladajoča politika je bila vedno klerikalna. Pretežno je agrarna in v njenem deželnem zboru so bili kmetje vedno najštevilnejše zastopani. Take raz-

mere niso posebno povzbujajoče za socializem, ali zdi se, da so bavarski socialisti zelo spretni in da so o pravem času prav razumeli potrebe. Na vsak način so si morali nenavodno hitro pridobiti veliko zaupanje, kar je v veliki meri pripisati njih taktiki, ki je bila energična in previdna.

Če se imajo bavarske predvojne razmere pred očmi, bi bilo sklepati, da ima reakcija baš v tej deželi dobro polje. S tem je menda računala oficirska kasta, misleča, da vlada tudi v novih razmerah in nekoliko oseb, kakor je bilo v monarhičnem sistemu. Zato je dinastično-militaristična zaróta upala, da se z odstranitvijo Eisnerja lahko vse zopet obrne po starem in izvršil se je atentat visoke aristokracije. Posledice so bile za pozlačeno gospodo presenetljive. Namesto da bi bilo ljudstvo, kakor so pričakovali, zaukalo in pozdravilo naznanjeni povratak starih časov, je vzkipel srd razjarjenih množic in za trenutek se je zdelo, da se vda tudi Bavarska skrajnemu radikalizmu. Umor predsednika Eisnerja je izrazil kliče po maščevanju in ustvaril tisto razpoloženje, ki najbolj ugaja strastem.

Nekaj časa so se v Monakovem odigravale podobni prizori kakor v Berlinu in zazdelo se je, da pride tudi tukaj spartacizem na površje. V deželi, ki je bila tako poplavljena z nazadnjaštvom kakor Bavarska, bi se tak eksperiment ka jlahko končal s popolno reakcijo. Da ni prišlo do tega, je skoraj gotovo zopet zasluga bavarskih socialistov, ki so tudi v tej nevarni krizi ostali dosledni in energični in tako zarotili žugajoči vihar.

Poročila pravijo, da so vse stranke, ki so zastopane v deželnem zboru, odobrile načrt vlade in izrekle zaupanje. Kolikor je mogoče posneti, gre pri teh načrtih za prav temeljite reforme; odpravljen je plemstvo in podedovalna pravica. Dočim je pr stvar, ki se vjema tudi z meščansko demokracijo, je druga povsem socialnega značaja in spada med najvažnejše pogoje, da se premaga nadvlada kapitalizma. Podedovalna pravica onemogoča vsako socialno enakopravnost; s tem, da prenaša nagromadeno bogastva na sinove in vnuke, ovekovečava obstoječe gospodarske razlike, pospešuje koncentracijo premoženj in pomaga ostriti družabna nasprotja. Socialna pravičnost je absolutno izključena, kjer se pričenja kričeča neenakost že ob rojstvu. Zato je odprava podedovalne pravice neizogiben pogoj socializma.

Če je bavarski deželni zbor res sprejel ta ukrep, mora biti na vsak način pripravljen za druge socialistične uredbe, kajti brez njih bi bila ta reforma brez pravega pomena. Če odpadejo privatne dedičine, mora vendar kdo razpolagati z bogastvom, ki ostaja po smrti posedujočih. Očividno more biti ta država kot predstavnica skupnih interesov. Ali država, ki bi na ta način — četudi tekom dolge dobe — prevzela vse lastinske pravice, ker morajo vsi pomreti vsi, ki kaj posedujejo, dobi s tem dolžnost, da odškoduje svoje člane za izgubo. Ako je pavzročila, da ne more človek živeti od podedovanega denarja, mu mora podati drugo priliko za varno življenje; pripraviti ga mora po njegovih sposobnostih in delo, s katerim si lahko zavaruje materialno in hi-

turno eksistenco in kadar je dovolj pripravljen, mu mora zagotoviti tako delo.

Odprava podedovalne pravice zahteva torej, da prevzame država vso skrb za vzgojo in izobrazbo in seveda vse s tem spojene stroške. Ta problem bi bilo zelo težko rešiti, če bi država sicer vstrajala na osnovah privatnega kapitalizma. Davki bi tedaj morali biti glavni vir dohodkov za pokrivanje izredno pomnoženih izdatkov. Tekom kakšne prehodne dobe je zboljšanje davčnega sistema velike važnosti, ali definitivno se s tem ne rešuje socialno vprašanje. Država pa bi prišla v veliko bolj nevarno zagato z drugo nalogo, z zagotovitvijo dela, ako bi pustila kapitalistično organizacijo v veljavi. Da more vsakomur nakazati primerno delo, mora imeti vse pogoje za to; in ima jih le, če so vse prilike dela pod njeno kontrolo, kar se najpopolneje izvrši, ako postane sama lastnica vseh podjetij.

Z odpravo podedovalne pravice bi se, če pripadejo vse dedščine državi, ta cilj prejalislej avtomatično dosegel, ali dotlej bi imela država tisočere težave in bi zlasti trpela vsled nasprotja dveh bistveno različnih sistemov: Državno-kolektivne lasti na eni in privatne na drugi strani.

Zato je povsem dosledno, da pripravlja bavarska vlada načrte za socializiranje produktivnih in prometnih sredstev. S tem se dopolnjuje smisel odpravljene podedovalne pravice in polaga temelj za socialno enakopravnost, s katero dobi tudi politična enakopravnost šele svoj pravi pomen.

Eksperiment, ki se vrši na Bavarskem, je zelo velik in posvetiti mu bo treba največjo pažnjo. Če se posreči, tedaj se bo moralo bavarskim socialistom priznati, da so našli najprimernejšo pot za prehod iz kapitalizma v socializem. Njih dosedanje racionalna postopanje daje precej poročstva, da bodo uspešni.

Legislatura države New York velja precej za zgled državnih zakonodajnih zbornic. New York je industrijelno visoko razvita država in zato je njeno socialno zakonodajstvo izredno zanimivo. Če pa se naj po tem zgledu sodi stopnja socialnega napredka v vsej deželi, je rezultat precej žalosten. Tekom sedanjega zasedanja je prišlo v zbornico v Albany precej zakonskih načrtov socialnega značaja, z ednim uspehom, da spe spanje pravičnega v raznih odsekih. Vsaka delavska reofirma se odlaša in odlaša, medtem se pa rešujejo predloge, s katerimi se počiva plača municipalnih sodnikov od 8000 na 10.000 dolarjev. Podobno je po drugih državah in zaman išče človek tistega globokjšega socialnega spoznanja, brez katerega ne more biti nobeno zakonodajno delo v naših dneh plodno in varno. Čas je velik, ali kje so veliki ljudje, ki so kos njegovim zahtevam?

Nihče se ne rodi kot izučen astronom; čevljarstva se je treba učiti, da zna človek napraviti čevlje; a tudi socializma ni mogoče poznati brez študija.

Tudi v revolucijah je resničen stari nauk, da provocira vsak tlak primeren protitlak.

Socializem in šola.

Socializem, ki zahteva odstranitev nasprotstev med bogatini in revnimi, zahteva tudi odpravo razlike med vzgojo bogatinovega sina in med vzgojo sina ubožca. Buržvazija skrbi, da dobe njeni ljudje izobrazbo, katera se smatra za najboljšo — široke vrste revnega ljudstva morajo pa črpati svojo izobrazbo le v ljudskih šolah, ki so seveda še vse pomankljive. Buržvazijska mladež dobi splošno izobrazbo, temelječo na znanosti — delavski in kmečki mladeži pa se kaže svetopisemska slika stvarjenja sveta, uredbe ljudske družbe in kulturnega razvoja. Ljudska šola že zdavnaj ne odgovarja zahtevam po pravi ljudski izobrazbi, čimdalje bolj postaja organ, ki varuje interese kapitala in sploh posedujočih razredov. Socializem je izraz posebnega celotnega svetovnega nazora, ki stoji v ostrem nasprotstvu z meščanski msvetovnim nazorom. Socializem ne vidi v otroku bodočega mezdnega delavca in brezpravnega proletarca, ampak bodočega člana organizacije svobodnih delavcev. Socializem zato ne sprejema buržvazijske kulture, temveč jo odklanja.

Šola v kapitalistični državi goji cerkveno reakcijo, militaristično kulturo in dinastično zgodovino. Socializem hoče postaviti šolo v službo svobode, hoče jo demokratizirati in jo napraviti, da bo brezplačno pristopna delavskemu razredu, in sicer od ljudske šole do vseučilišč! Socializem hoče šolo socializirati! Cilj cerkvene šole je, vzgojevati ljudi, "da bodo podobni bogu", da zatro vse želje telesa in da začno zametavati svet.

Fevdalni gospodje v srednjem veku so določili šoli še drug cilj: vzgojevati dobre podanike! Buržvazija današnjih kapitalističnih držav pa je prevzela cilj cerkve in fevdalne gospode ter naložila šoli kapitalistične države, da vzgaja cerkvi in državi potrebni material, državi pokorne podanike, cerkvi ponižne vernike; razširila pa je še cilj šole s tem, da naj vzgaja še delodajalcem delavce, ki bodo radovoljno delali in ki bodo s svojim stanjem zadovoljni: češ, je že božja volja taka! Zato se današnja šola oficijelno bojuje proti socializmu: češ, da je današnji red človeške družbe ustvaril sam Bog, zato bo vedno tako kot je, kajti od Boga ustvarjeni red se ne izpremeni nikoli!

Cilj šole pa ne more in ne sme biti nadzemeljski, ampak čisto posveten. Karl Marks je določil šoli nalogo vzgajati ljudi, ki se bodo mogli udeleževati skupnega dela, ljudi, ki bodo tako praktično kot teoretično izvežbani. Današnja šola vzgaja le teoretično in ne vzgaja torej vsestransko izvežbanih posameznikov, ki bi znali ravnati s stroji in orodji današnje ljudske družbe in ki bi mogli sodelovati pri skupnem izdelovanju. Armadi brezposelnega ljudstva, takozvani rezervni armadi, bi bilo od velike koristi, ako bi njeni člani bili kos najrazličnejšim strojem, kajti potem bi se lahko lotili družega posla in bi se obvarovali dninarskega dela ter izkoriščanja, čemur je manj izvežban delavec podvržen.

Socialistična šola mora odpraviti nasprotstvo med teorijo in prakso. Če maši kapitalistična šola v učencevo glavo abstraktno znanost ter vzgaja dijaka (pa bodi inteligenta ali ročnega delavca) za namezdnega delavca kapitalistu, mora socialistična šola obračati veliko pažnjo na prakso in vzgajati zavedne socialne demokrate, ljudi, v katerih bo ljudska dostojnost popolnoma razvita in ki ne bodo vrženi v nobeno mezдно tlačanstvo. Proti bogoslovnemu naku o šestdnevnem stvarjenju sveta postavljamo Darwinov nauk o razvoju v mnogih tisočletjih. Proti čitvu starih bigotnih in po fevdalizmu smrdečih avtorjev zahtevamo branje modernih pesnikov in pisateljev. Sveto pismo, katekizem, cerkveno zgodovino ter podobne stvari nadomestujemo s kulturno zgodovino vseh epoh in razredov ljudske družbe; — prebarvano in prikrojeno zgodovino nadomeščamo s čisto zgodovino, ki je vedno pripravljena sprejeti vsako zgodovinsko resnico.

Duh tlačanstva se mora odpraviti in nadomestiti z duhom prepričanja svobodnih državljanov. Kapital se ne sme več v šolah poveljčevati. Kapital sesa delavčev mozeg, razdira rodbinsko srečo z dolgim delavnikom, možu odvzema ženo, ženi moža, otroke materi, mater otrokom — ta kapital bodi delavskemu otroku pravično načrtan! V šoli naj se pojasnjuje nasprotstva, ki so v današnji družbi, in pokaže naj se tudi na možnost odstranitve teh nasprotstev. Enotno organizirana javna vzgoja bi najbolje mogla današnja razredna nasprotstva odpraviti. Zato deluje socializem in hrepeni po taki vzgoji.

Socializem in žena.

Socializem osvoboduje ženo, kapitalizem jo je pa potepal.

Na milijone proletarskih žena je vrgel kapitalizem v tovarne, da izdelujejo in pridelujejo, in šele tu v soparnih delavnicah so si žene popolnoma predstavile veliki pomen svoje osvoboditve in socialne naloga materinske skrbi in materinske vzgoje. In prav tako hitro je med ženami rastla nezadovoljnost, kakor se je hitro množilo število žen v tovarnah. Na milijone žena je bilo in je še vedno prisiljeno ubijati materinski čut, dati se kapitalizmu izkoriščati ter grešiti nad telesno konstitucijo svojih potomcev, katere nosijo pod svojim sreem.

Osvoboditev žene je postala naloga socializma. Žensko vprašanje je postalo del socialnega vprašanja. Dvajset milijonov proletarskih žena ima veleobrt v svojih delavnicah, kjer bijejo boj za obstanek. Socializem zahteva najenergičnejše in najradikalnejše, da se dá ženi svoboda in enakopravnost — to pa zahteva s tem, da noče da bi žena bila sužnja v tovarni in mezdna delavka, temveč solastnica in soudeleženka skupnega lastništva. Zahteve meščanskih reformatorjev so majhne napram socialistični zahtevi, ker stoji vsak meščanski reformator na ohranitvi privatne lastnine in s tem sankeionira mezдно izkoriščanje tako žena kot mož. Koristi, katere more katerokoli meščansko gibanje prinesiti ženam, se dotikajo le majhnega števila žena; velike množice trpečih de-

lavk pa se prav nič ne dotiče nobeno meščansko gibanje. Kdor logično in brez predsodkov razmišlja pride na to, da more biti socialno vprašanje žena rešeno le potom socialne demokracije.

Iz ženskega meščanskega gibanja, ki hoče ženo proti možem nahujskati in jih organizirati kot poseben razred, ni socialna demokracija ničesar sprejela. Socialna demokracija je postavila moža in ženo v svojem gibanju na enako stališče. Možje in žene izvršujejo v socialnodemokratičnem gibanju funkcije zaupnikov, možje in žene so delegati, možje in žene so enako delavni v političnem in strokovnem gibanju. Skupni cilj socialnodemokratičnih žena in mož je osvoboditev iz mezdnega dela. Kolektivizem pa mora ostati žareča in vodilna zvezda vsemu gibanju.

V rodbini meščana zasluži mož, žena pa z moževim zaslužkom gospodari. Vsled tega je mož gospodar in vladar cele domačije; v meščanski rodbini vlada absolutizem. V proletarski rodbini zaslužijo otroci, žena in mož, vsi delajo skupaj denar — v njihovi družini vlada skupnost, tendenca k enakopravnosti in priznanju pravic tako žen kakor otrok. Delavec čuti v rodbini, da ima povsem drugo stališče kot meščanski oče. Delavec ni vladar, ampak sodelavec — ni absolutist, temveč tovariš.

Enakopravnost žene in moža zahteva, da dobita oba spola enakopravno vzgojo in skupno vzgojevanje. Od onega trenutka, odkar je žena stopila na polje bojev za svojo eksistenco, odkar je bila iz rodbine iztrgana in potisnjena na polje izdelovanja, od tega trenutka je potreba, da mora biti duševno enako oborožena kot mož, če noče biti premagana. Vsi izgovori in ugovori morajo utihniti, pa če se tudi naslanjajo na npravnost, na manjši talent ali na karkoli. Vsi ti izgovori so filistrski! Mož in žena sta že določena za to, da v življenju skupaj živita, zato se morata tudi od najmlajše mladosti skupaj vzgajati, in enakost življenja ju mora naučiti enako živeti, učiti in delovati. Socializem smatra žene za važne socialne činitelje, za sodelavce, katerih usoda je enako težko delo in katerih cilj je zato popolnoma isti, namreč iztrgati se iz zadušljivih in za ljudi nedostojnih razmer in doseči s skupnim bojem višje socialno stališče.

Kapitalizem in delo po tovarnah sta pripravila ženo ob zdravje, ob lepoto, ob naravno barvo na obrazu — vrgla sta jo v bolezen, v bolehanje in onemoglost. Roke delavk so postale pripravno izdelovalno orodje, in telesna deformacija je postala šel pogoj za zmožnost izdelovanja. V tovarni je malo ženskih teles popolnoma dozorelih. Vzrok potlačitve žene je v gospodarski neenakosti. S postankom privatnega lastništva se je porodil problem potlačitve in potlačilcev. Rešitev ženskega vprašanja nastane onega dne, ko bo privatno lastništvo odpravljeno in na njegovo mesto postavljena nova družabna organizacija. Realizem, ki zahteva npravnost žene in moža, ne razreši ženskega vprašanja. S stopajočo npravnostjo dobrih in razumnih mož se sicer otope grobosti in ostrine današnjega življenja, v temelju se pa nič ne izpremeni. Žensko vprašanje ni problem nenaravnega življenja mož, ampak problem gospodarskega izkoriščevanja.

Bernska konferenca.

(Dalje.)

Bern, 4. februarja.

Nemška manjšina.

Drugi dan je konferenca nadaljevala debato o odgovornosti socialistov tekom vojne. Prvi govornik je bil Kurt Eisner (ki je bil po svojem povratku v Mohakovo ubit). Kakor znano, je bil predsednik bavarske republike.

Eisner pravi, da si kakor francoski sodrug Thomas želi, da bi bila Internacionala utemeljena v vzajemnem zaupanju. Kar se tiče volitev, pravi, da je nemško ljudstvo glasovalo za socialistično enoto in za voditelje, ki so predstavljali to enotnost. Rezultat volitev ne pomeni, da odobrava ljudstvo vojno politiko socialistične večine, ampak enostavno to, da si želi združenja.

Eisner se obrača do nemških večinskih socialistov in pravi, da je že jasno vprašanje odgovornosti za vojno, katero so provocirali pruski oficirji s podporo raznih nemških tovarnarjev in bankarjev. Socialistom večine ni treba, da se vrnejo v Berlin kot grešniki, ki delajo pokoro, ampak priznati morajo enostavno, da so storili napake. Govornik ne razume Welsovih izjav, po katerih bi človek sodil, da vlada na Nemškem doslej stari duh. Večinski socialisti imajo dvanajst milijonov volilcev za sabo, ali to še ne pomeni, da imajo prav. Trdijo sicer, da so izgubili dinastijo in staro vlado, ali podpirali so jo vsa štiri leta.

Nemška revolucija — pravi Eisner — je bila znamenje naprednega gibanja mas.

Govornik zaključuje: Pomagajte. Na pragu socializma stojimo. Napredovati hočemo po njegovi poti. Naj ne odidemo iz Berna, dokler ne dosežemo skupnega cilja, to je nanovo organizirati socialistične sile, pomagati resnici do zmage in izvršiti delo človečnosti.

Odgovor večine.

Član nemške večine Mueller se obrača proti Eisnerju in skuša zagovarjati svojo frakcijo. Kakor Wels, trdi tudi on, da ne pada nobena krivda nanjo. S Scheidemannovim stališčem so vsi člani večine solidarni. Govoreč o svojem potovanju v Pariz leta 1914, odklanja očitanje francoskega sodruga Thomasa. Nemška socialna demokracija je popolnoma pripravljena predložiti vprašanje odgovornosti nevtralnemu tribunalu. Govornik svari konferenco pred atmosfero nezaupanja, ki bi nastalo, če bi Internacionala obsodila nemško večino. Če naj demokracija napreduje, je treba zaupanja vseh socialističnih strank, in če naj se omogoči sporazum, se je treba izogniti vsemu, kar bi izgledalo kakor da hoče konferenca nastopati kot sodnja proti nekaterim socialistom, ki so ravnali s čisto vestjo.

Brantingovo mnenje.

Vodja švedskih socialistov Hjalmar Branting upozarja, da se morajo tako vprašanja razjasniti in zato da je debata potrebna. Kljub vsem nasprot-

nim nazorom, ki so neizogibni, pa upa, da se težave dajo poravnati in da bo mogoče temeljito rešiti vprašanje.

Kautsky.

Do besede je prišel stari teoretik socializma Karl Kautsky (nemška manjšina). Razbral je zgodovino vojne in dejal, da nemški socialisti sicer niso mogli preprečiti vojne, da so pa člani večine storili napake, katerim bi se bili lahko izognili in ki se ne dajo opravičiti. Njih moč ni zadostovala, da bi bili preprečili vojno; ali zato ni bilo treba podpirati reakcionarne vlade, s čimer se je delal vtisk, da so njena dejanja opravičena. Manjšinski socialisti, ki so imeli toliko poguma, da so protestirali proti mirovnim pogodbam v Brest Litovsku in Bukareštu, imajo danes pravico zahtevati, da se ravna pravično z nemškim ljudstvom. Treba je imeti zaupanja do nemškega ljudstva. Nemčija mora dobiti živil in pomagati se ji mora, da bo mogla delati, da ne pride do nemirov, ki bi mogli vnovič oživetiti boljše-vizem.

Angleška sugestija.

Za Kautskim je govoril angleški delegat Stuart Bunning. Angleški delegati, pravi, so mnenja, da je v sedanji dobi debata o odgovornosti nepotrebna. Glavno je združitev delavstva. Zato poziva sodruga Thomasa, naj "ne napravi iz vojne, ki se je pravkar končala, vojne delavstva." Zagotoviti je treba enotnost delavstva, da bomo mogli paziti na to, kar se godi v Parizu.

V podobnem smislu govori delegat gornje Alzacije, ki pravi, da je potrebna mednarodna akcija v trenutku, ko kaže pariška konferenca imperialistične tendence.

Estonski delegat Marina pripoveduje, kako so Nemei mučili in zatirali Este, ne da bi bila nemška socialistična večina protestirala.

Troelstra govori o boljševizmu, katerega ne odobrava. Vendar pa ne želi, da bi ga konferenca obsodila, ker ima drugo nalogo, namreč predvsem kontrolirati delo mirovne konference v Parizu.

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (603) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list

Odmevi.

A. B. C. — Gradnja ali destrukcija? — Boljševizem.
— Naši kritiki. — Komu bo ostalo delo
organiziranja?

F. Z.

Po vsem svetu vrši in vre. V ljudske duše se je naselila nezadovoljnost. V široke ljudske mase širom sveta je prišlo spoznanje, da je nekaj gnjilega "v državi Danski": Nekaj ni prav. Nekaj je treba preurediti, toda kako?

Kako — to je veliko vprašanje, na katero odgovarjajo različni ljudje raznih nazorov na različne načine. Toliko različnih odgovorov je, da ustvarjajo kaos. Vsakdo si ustvarja nebesa po svojem okusu in vsakdo vidi gnjilobo na svoj način. Disciplinarnost organizirane demokratične sile, zrelost družbe, položaj razmer, vse to je mnogim postranska stvar. Nekaj ni prav, pripovedujejo tovarniški delavci; to slišite med rudarji, v pisarnah, trgovinah in povsod, kjer se bore živi stroji za življenski obstanek.

Da, družabni sistem kliče po reformi. Ne šele danes, po končani vojni organiziranih milijonskih armad. Izkoriščanje obstoji že dolga stoletja. Iz ene forme se je prelivalo v drugo. Avtokracija ni nova institucija. Zadnja svetovna vojna ni bila prva vojna v zgodovini človeštva. Revolucija v Rusiji ni bila prava revolucija. Vse to — pravijo — ljudje vedo že dolgo časa. Ob času volitev tega niso vedeli, kajti v parlamente raznih držav in druga javna zastopstva so volili ljudi, nasprotne reformam, nasprotne preuredbi družabnega sistema in prave demokracije.

Socialistične organizacije obstoje že dolgo časa, ravno tako strokovne organizacije. Večina delavstva je stala izven teh organizacij. Večina delavstva ni naročala in čitala časopisja in drugo literaturo, ki zastopa interese ustvariteljev svetovnega bogastva. Taka je bila stvar pred vojno in taka je še sedaj. Prijatelji, s pouličnim kričanjem ne bomo ustvarili boljše družbe. S koši fraz ne bomo organizirali naših sil. Z demagogijo proletarijat ne bo dobil izobrazbe. Za dosego teh ciljev je treba dela in borbe, organizacije in izobrazbe, da bo proletarijat enkrat res sposoben upravljati to, kar danes še ne upravlja.

Današnje množice so kakor vulkan, ki se pripravlja na izbruh. Vulkani ne ustvarjajo, ampak razdirajo. Družba bodočnosti pa potrebuje maso, ki bo sposobna graditi, ne razdirati. Za to delo se mora organizirati na vseh poljih in pridobiti dovolj znanja o socialnih vprašanjih.

Nobena težava ni iti na ulico in kričati: "Dol s kapitalizmom!" Nič ni težkega razdejati tovarne in desorganizirati industrijo, če je masa dovolj močna za tako delo. Toda je li to v korist ljudstvu? V ogleдалu zgodovine vidite, da je takemu razdiralnemu delu sledila anarhija in tej reakcija, ki se je kruto maščevala nad ljudstvom, ki si je hotelo izboljšati

položaj, zakaj taktika, s katero je hotelo to doseči, je bila zgrešena.

Industrija in prirodna bogastva bodo končno služila interesom vsega ljudstva, kajti družabni razvoj brezpogojno zahteva odpravo kapitalizma.

Razburjena masa, kadar poraža vladujočo silo, je kakor deroča povodenj, kakor požar, ki uniči vse kar se da uničiti. Kapitalisti niso edini, ki so oškodovani pri tem razdiranju. Rusko ljudstvo ima priliko to spoznavati. Kar je razdrto, se mora danes graditi z velikim trudom. Izkoriščevalci so mu pili kri in srkali mozek in ko je prišlo do moči, se je maščevalo, ne samo nad njimi, pač pa tudi nad mrtvimi stroji in zidovjem, ki ni bilo krivo njihove sužnosti. Instinkti strasti le premnogokrat premagajo razum, posledice pa mora trpeti ljudstvo.

Na ulici, v tovarni, v rovu in povsod, kjer so poleg mrtvih tudi živi stroji, slišite pogovore o boljševizmu. Ves zrak je napolnjen z atmosfero boljševizma. Ljudje, ki niso bili še nikdar naročniki nebenega socialističnega lista, ki niso še nikdar prečitali nobene socialistične knjige, vam danes zatrjujejo, da so boljševiki. Mnogi ameriški Nemci, ki so se med vojno navduševali za kajzerja, so danes "boljševiki", ker jim je boljševizem sredstvo, s katerim bi se radi maščevali nad tistimi, ki so povzročili padec kajzerizma. Vprašajte te ljudi, koliko so že storili za socializem. Vprašajte jih, koliko časa so že člani socialistične organizacije. Vse polno jih bo vam dala odgovor, da je organizacija nepotrebna, da so lahko boljševiki, pa če so člani organizacije ali ne. V vsakem kraju najdete take "boljševike".

Ti ljudje mislijo, da bodo prevarili razvoj in da bodo svoje neznanje nadomestili z novo besedo, ki jo slišijo in o kateri pomenu vedo sicer ravno tako malo kakor o drugih družabnih rečeh, ampak se je drže vsled mode, vsled njene popularnosti, kakor ob času volitev dva nasprotna kandidata kapitalističnih strank, ki drug drugega pobijata z gotovimi novimi besedami, ki same na sebi sicer ne pomenijo mnogo, ki pa pri ljudstvu "vlečejo". Kar se dogaja v politični areni z delavstvom od strani kapitalističnega razreda, da se pritegne z novimi besedami na nje, tako se izkorišča v ravno te namene, le da je taktika drugačna in nje delokrog obsežnejši, z "boljševizmom". Vsak razred v družbi danes izigrava to besedo in napeljuje vodo na svoj mlin.

Nekateri naši delavci, ne socialisti, ampak "boljševiki", trdijo, da je Proletarec nesocialističen list. Vsi drugi slovenski listi so jim bolj socialistični, kakor pa Proletarec. Pravijo, da Proletarec blati boljševike kakor kapitalistični listi. Za te ljudi ni pomoči, kajti vse dolgoletno pisanje Proletarca je bilo ravno brezplodno. Med blatenjem listov, ki imajo za namen in kritiziranjem listov, ki imajo drug namen, ti ljudje ne vidijo razlike, ali jo pa na nočejo razumeti. Proletarec služi za podlago znanstveni socializem, kar pomeni, da se bo, s pomočjo socialistične izobrazbe prešlo v socialistično družbo potom razvoja ka-

rakoma, brez velikih porodnih bolečin za dve generacije. Socializem je demokracija, vlada večine ljudstva, v kateri ima manjšina proporcionalno zastopstvo. Prišel bo čas, ko se bo moral proletarijat učiti iz napak, ki so se dogodile v Rusiji. Masa se noče učiti in zahteva akcije, hitre akcije. Ko se bo umirila, ko bo boljševiška epidemija izginila iz njene duše, ko se sedanji sentiment v nji ohladi, bo polje agitacije za organiziranje te mase v prave socialiste ostalo — nam, našim listom, našim sodrugom. Listi pa, "ki so danes bolj socialistični kakor 'Proletarec', niso in ne bodo vodili organizatoričnega dela med našim delavstvom. Zapomnite si, da bo ostalo delo organiziranja tistim, ki so delovali za organizacijo in verujejo v socialistično izobrazbo in organizirano silo zavednega ljudstva.

Kapitalisti mnogokrat provocirajo nemire in pomagajo anarhistični propagandi, da dobe tako pretežno za vpeljavo reakcionarnih naredb, katerih namen je umčiti in omejiti resno delo pravih socialistov, kajti ti so jim mnogo nevarnejši, kakor pa pobežni kričači. Socializem dela premišljeno, po strogo umerjeni taktiki razvoja, kar mora privedi do cilja. Čim prej bo masa zrela za socializem, prej ga bomo imeli.

Anarhija ne pomeni izboljšanje sistema družbe. Tovarne stoje, avtoritete niso priznane, razne frakcije se tepo za nadvlado. Država prehaja v vedno večjo desorganizacijo. Kdo trpi posledice?

Proletarec ni bil list, ki je med vojno, takrat ko je bilo blatenje boljševikov še v modi skoro pri vseh listih, napadal boljševike. Proletarec jih je kritiziral radi njihove taktike, ki je bila zgrešena, kar sedaj tudi sami priznavajo. Drugi listi so jih napadali, ker je bilo to v interesu posedujočih slojev, katerim je ruska revolucija odvzela premoženje. Mnogo bi bilo lahko drugače v Rusiji in tudi drugje po svetu, če bi bilo med vodilnimi možmi ruskih boljševikov več premišljenega dela, mesto da so se udali instinktom mase, nad katero so morali pozneje uvesti diktaturo. Lenin sedaj sam priznava, da je treba v Rusiji ustvariti šele pogoje za socializem in maso izobraževati za nov družabni sistem. Popravljanje napak pa je zelo težko delo in mnogokrat jih niso v stanu popraviti tisti, ki so jih naredili.

Za nas je potrebno, da se ne udajamo čutom srca, nego da rabimo razum v našo lastno korist in v prid socializma. Simpatije do ljudi, ki so nam po mišljenju sorodni, nas ne smejo odvracati od našega dela. Polje je veliko, njive kamenite in štori neizruvani. Navajajte delavstvo, naj pristopi v organizacijo in postanejo naročniki in čitatelji naše literature.

Velike stavbe se morajo graditi na trdno podlago po dobro premišljenem načrtu. Ako boste vpoštevali to pravilo in postali resnični graditelji, živite lahko v zavesti, da ste sistemu, ki povzroča vojne,

profitarstvo, imperializem itd., mnogo nevarnejši nasprotnik, kot pa tisti, ki mislijo, da bodo prevrnili današnji družabni red z bombo v roki. Znanje in organizacija je naša moč.

I. Kaj je socializem?

Socializem je gospodarski nauk, ki uči, da so vsi ljudje po naravi enako ustvarjeni in da potrebujejo za svoj obstanek hrane, obleke in stanovanja. To ni težko razumevati. Toda na svetu je danes vendar drugače. Vzlietemu, da ljudje potrebujejo hrane, stanovanja in obleke, in da je vsega v obilici, se dogaja v veliki meri, da nimajo ljudje kaj jesti, kaj obleči in šestokrat ne sredstev, da bi plačali svoje stanovanje. Da ljudje to trpe, je težje razumevati.

Star pregovor pravi, da kdor ne dela, naj tudi ne jé. Ta pregovor je bil na mestu, dokler so bili ljudje sami gospodarji svojega dela. Danes ne velja več, ker le nekaj ljudi lastuje delo — in tisti, ki ga lastuje, sam ne dela, ampak najme druge, da delajo zanj. Toda delo se oddaja ljudem le tedaj, če je dobičkanosno. Če ni profita, delodajalec odslovi delavce na cesto. Rezultat tega je, da delavci stradajo, delodajalec pa kljub temu živi razkošno.

Tako je, ker živimo v kapitalistični družbi — v družbi, ki dovoljuje, da so proizvodnje, to je roba, ki jo potrebuje ljudstvo, v rokah privatnih podjetnikov, ki ne delajo, ampak spravljajo le sadove dela. Delavci dobe za svojo plačo le nekaj napitnine, komaj petino tega, kar producirajo. Drugo vzame delodajalec v obliki profita. Delavska moč, to je edino kar delavec poseduje, je postala roba. Kapitalist, ki kontrolira trg in robo, ki jo v tem smislu prodaja delavec, kadar išče dela, odloča tudi tej robu ceno. Na ta način je delavec mezdní suženj in popolnoma odvisen od kapitalista, popolni suženj sistema, ki to dopušča. Posledica tega je, da delavski razred, ki vsled nizke plače, izprtja, bolezni, smrti in drugih nesreč, ki so v zvezi s človekom, ne more kupiti življenjskih potrebščin, ki jih je izdelal in ki so v rokah kapitalista, strada in tava v duševni temi, mizeriji in pomanjkanju.

Socializem uči, da je ta sistem krivičen in da ga je vsled tega treba odpraviti.

Kako? — Ljudstvo, v tem slučaju delavski razred, ki je najštevilnejši in najbolj prizadet, mora potom politične in gospodarske akcije vzeti v svoje roke vlado ter sprejeti take zakone, ki bodo v korist tistim, ki delajo, ustvarjajo. Podržaviti je treba delo, tisto, ki je izvor vsemu bogastvu in ki omogočuje, da dobi ljudstvo sorazmerno za svoj obstanek: hrano, obleko in stanovanje. To pomeni, da morajo biti vsa produktivna in distributivna ali razpečevalna sredstva pod demokratično kontrolo ljudstva, da služi vsemu ljudstvu, ki ustvarja, ne pa privatnim interesom. Z drugimi besedami: Delo, ki je izvor vsega kar obstoja, in od katerega je odvisna vsa civilizacija in blagostanje človeka, ne sme biti špekulacija privatnih interesov, ampak lastnina vseh. Kajti le na ta način je mogoče, da bo ljudstvo, ki proizvaja,

imelo reči, ki so po naravnih zakonih za njegov obstoj in civilizacijo, nujne.

Predno pa bo to mogoče doseči, se mora delavstvo zavedati svojega položaja, to je, postati mora razredno zavedno.

Z razredno zavednostjo raste obenem razredna moč, ki se koncentrira v gospodarskih in političnih organizacijah, ki izvajajo, kakor že zahtevajo razmere, potem politično in gospodarsko akcijo.

To ni težko razumeti.

Ali je socializem vsled tega, ker uči ta nauk, ljudstvu škodljiv? Nikakor ne. Ljudstvu ni škodljiv, pač pa je škodljiv tistim, ki hočejo ljudstvo izkoriščati še nadalje. Sedanji družabni sistem hvalijo z namenom, da se jim bo tako godilo, če se delavstvo ne zdrami in postane zavedno, na vse večne čase. To je vzrok, da lažejo, blatijo in napadajo socializem in socialiste, kalikor morejo.

Razni učenjaki in misleci, ki imajo poleg drugih ved vpogled tudi v družabne razmere in so študirali socializem, izvzemši tistih, ki so plačani da drugače govore, izrekajo o socializmu sledeče:

John Ruskin, ameriški mislec in filozof: "Vlada in kooperacija so v vseh akcijah življenja večni zakon življenja; anarhija in tekma je v vseh rečeh večni zakon smrti..."

F. G. Peabody, profesor krščanske morale na harwardskem vseučilišču: "Če je soditi po temu, kar je Jezus učil, je bil on socialist..."

Dr. Layman Abbott, filozof in profesor teologije, ki pa sam ni socialist, pravi: "Tendenca časa gre vsporedno s socializmom; nobena sila ga ni vstanu odvrniti..."

Father William Barry pravi: "Nikomur se ni treba bati besede socializem; gibanje delavskega razreda v boju za pravičnost bi bilo pod vsakim drugim imenom neizpremenjeno..."

Ameriški učenjak **Grant Allen** je bil socialist; **Alfred Russell Wallace**, eden prvih svetovnih učenjakov, je sprejel nauk socializma.

Websterjev besednjak: "Družabna teorija ali načrt, ki zastopa popolnejšo in bolj harmonično upravo družabnega sorodstva, kakor je danes."

Dictionary of political economy: "Socializem zahteva, da je proces proizvodnje in razpečevanja blaga reguliran ne potom tekme, ki služi privatnim interesom, ampak potom družbe kot celote, v njeno skupno korist."

Ivan Cankar, naš sloveči dramatik in pisatelj, je bil socialist.

Anton Aškerc, naš sloviti mislec in epični pesnik, ki je slekel črno suktnjo, da posveti svoje moči naprednemu gibanju svojega naroda, je bil s socialisti.

Profesor Graham Taylor, sloviti ameriški inventor, je na predavanju pred delegati Y. M. C. A. v La Salle hotelu v Chicagu, dne 1. marca t. l. rekel glede družabne revolucije med drugim sledeče: "V teku je novo vojskovanje, novi boji za preobrat človeške družbe. Boj se vrši proti avtokraciji, družabni krivičnosti, razrednosti in vladanju manjšine. V Rusiji in Nemčiji je ta boj krvav. V Ameriki, Angliji

in Franciji je nekrvav in se vrši mirnim potom. Ampak rezultati bodo eni in isti—reorganizacija človeške družbe na podlagi enakosti za vse, ki delajo z rekami in možgani..."

Father McGrady, znani katoliški duhovnik in socialist, ki je slekel črno suktnjo, da posveti svoje moči socialistični propagandi v Ameriki, piše v svoji knjigi "Katoliška cerkev in socializem" med drugim sledeče: "V prihajajočem konfliktu med starim in novim družabnim redom bo papeštvo pomagalo nazadnjaškim elementom. Napredek pomeni smrt za cerkev. Dogme rimske cerkve ne bodo prenesle poskušnje znanstvene analize, zato pa ona išče pribežališče v sencah ignorance. Nastop socializma je triumf demokracije; rimska cerkev je pa ostanek fevdalizma. Ustanovitev socializma pomeni smrt aristokraciji, rimska cerkev pa že od nekdanj naglasa božansko pravo kraljev in cesarjev ter božansko ustanovo plemstva. Socializem zahteva pravico za vse in zavrača vse privilegije. Socializem prinaša gospodarsko enakost, katera bi omogočila milijonom delavcem, da uživajo blagoslov civilizacije, ki poveljuje zarjo dvajsetega stoletja. Pod socializmom bo otrok rešen spon meznega dela in prebi lbo svoja mlada leta v šolah, nakar bo zamogel poznejša leta — vtrjen z najvišjo izobrazbo — porabiti prosti čas za premišljevanje in proučevanje človeške družbe. Neveda bo izginila iz dežele..."

Dr. Fr. Skála:

Ločitev cerkve od države.

Cerkve je omejila svoje delo v poslednjih dobah skoraj popolnoma na politiko. Ne nauk ljubezni, človekoljubja, znosljivosti, nravnosti, ne praktično krščanstvo, ampak politika je postala geslo cerkvenih ljudi.

Ako se vprašamo, zakaj se posvečujejo klerikali v taki meri političnemu delu in agitaciji, ki se je pokazala v luči najnižje demagogije, najnesramnejšega hujskanja in najpodlejšega obrekovanja vseh, ki ne gredo z njimi, moramo reči, da zato, ker si hoče cerkev svoj politični vpliv ne samo ohraniti, temveč še razširiti, ker se hoče polastiti popolnoma zakonodaje in spraviti ž njo narode zopet v svoje suženjstvo, kakor je bilo v srednjem veku.

Obupna je za klerikale misel, da bi izgubila cerkev državno podporo in protekcijo, grozno jim je misliti, da se bo morala nekoč država ločiti od cerkve, da bi se imela izvesti ločitev cerkve od države! —

Cerkve ve, da ne bi mogla, ako je navezana le na lastne sile in je ne podpira država, ovladati ljudstva tako lahko kakor doslej. Ako bi hotela obdržati svoje postojanke, ako bi si hotela ohraniti le en del svojih privržencev, bi se morala odreči svoji lenobi, morala bi delovati, ali tega se je cerkev že davno odvadila. Ideal apostola v cerkvi ni več v modi, pač pa ideal bogatega razsipnika in zapovedujočega gospoda, ki zahteva neomejeno čast. Zato je bojazen tako velika, kajti ločitev cerkve od države bi pomenjala

končni razpad iztrohnele, preživele cerkvene organizacije. Državne plače nadškofov, škofov, kanonikov in fajmoštrov bi prenehale, in ti ljudje, ki so vajeni razkošnih stanovanj in bogato pogrnjene mize, bi bili navezani čisto na dobrovoljne darove svojih vernikov ali pa na cerkvene davke verskih občin, ki bi jih pa težko dobili.

Resnično, žalostna perspektiva bi se odprla sedanji bogati, brezskrbni, od zakonov in bajonetov branjeni cerkvi, ako bi se imela udeležiti ločitev cerkve od države.

Da pa to zabranijo, se klerikaleci ne ustrašijo še tako nepoštenega sredstva, ne obrekovanja, ne denuncijanstva, zato vtepajo mladini le dogme v glavo, zato odvrtačajo od nje prosveto, zato so sovražniki šole, napredka in predvsem svobodne misli. Ampak oni vedo tudi, da je čas močnejši od njih in da ločitev vendar le pride.

Nasprotno pa je ločitev cerkve od države največja želja in mora biti politični cilj vsakega naprednjaka.

Kakor uči zgodovinka izkušnja, se je mogoče nadejati srečnejšega razvoja ljudstva samo od te ločitve. Neodklonljivo načelo je: Človek in ljudstvo je tem srečnejše, čimbolj se osvobodi od cerkve. Najgroznejše dobe so za ljudstva tiste dobe, v katerih je država služkinja cerkve. In tako je bilo doslej večinoma po Evropi.

Zato zasluži ta misel, da jo propagira vsak resničen naprednjak, da pridobiva zaveznike in razširja svobodomiselnost.

Razmerje med državo in cerkvijo je bilo v različnih dobah različno. Lahko se pravi, da je veljalo v zgodnjem srednjem veku za to razmerje načelo Avgustinovo, razloženo v njegovi knjigi "O božjem mestu." Po njem ima cerkev pravico upravljati sama svoje zadeve, kakor ima enako pravico tudi država, le da ima ona še dolžnost skrbeti za narodovo vero. Te misli so se razvijale dalje in so pripomogle papeštvu do vseomogočnosti v srednjem veku. Že papež Gregor VII. († 1085) je sesadil nemškega cesarja Henrika IV. s prestola. Nadvlada cerkve nad državo se javlja posebno za papeža Inocencija III. († 1216) in Bonifacija VIII. († 1303). Srednjeveške misli o razmerju države in cerkve so razložene v bulli papeža Bonifacija VIII. — ki se imenuje "U nam sanetam..." (Eno sveto...) in ki je bila izdana l. 1302, v dobi njegovega prepira s francoskim kraljem Filipom Krasnim. Razume se, da niso hoteli kralji biti tako drage volje papeževi slugi. Bog je podelil cerkvi, tako beremo v bulli, dva meča, duhovnega in časnega, t. j. duhovno moč nad posvetno močjo. Oba ta meča sta po papeževem mnenju v posesti cerkve, toda tako, da je duhovni meč pridržan popolnoma cerkvi, medtem ko je drugi meč podeljen sicer tudi cerkvi, toda tako, da ga vlaga ona po božji volji v roko kraljem in vladarjem, ki se ga smejo posluževati samo po volji papeža in cerkve. Časovni meč ali uprava časnih zadev, katero izvršuje država, je po cerkvenem srednjeveškem nauku, ki je tudi dandanes eno izmed

glavnih načel klerikalizma, podvržen duhovnemu meču, cerkvi, ker je baje duhovna moč vzvišena neizmerno nad posvetno močjo. To sledi menda iz besed staropisemskega židovskega proroka Jeremije, ki je rekel o cerkvi: "Glej, postavil sem te danes nad narode in kraljestva." Papež potemtakem sodi vladarje, ako in kadar se mu zdi, da ga ne ubogajo. In v istini se je zgodilo mnogokrat, da je poklical papež kralja ali cesarja pred svoj sodni stol, kakor na primer češkega kralja Jurija Poděbradskega, ki se pa kot husit-krivoverec takšnemu vabilu seveda ni odzval. "Ali", beremo dalje v omenjeni bulli, "ako se pregreši duhovna moč, jo sodi višja duhovna moč; ako pa se pregreši najvišja duhovna moč, jo bo sodil Bog, ampak nikdar ne človek, kakor pravi apostol; duhovni človek sodi vse, on sam pa ni sojen od nikogar." Ta moč je po papeževem mnenju božja. In zato "nasprotuje Bogu, kdor nasprotuje tej od Boga postavljeni (duhovni) oblasti..." Dalje proglašamo, trdimo in določamo, da mora vsako človeško bitje poslušati rimskega papeža, ako hoče doseči izveličanje." Ta bulla proglašata torej popolno odvisnost države od cerkve. Po nji je država dekla cerkve, ki ji dovoljuje le toliko svobode, kolikor se ji zljubi. Ni si mogoče predstavljati hujšega suženjstva, kakor ga je določil v tej bulli papež državam in njihovim vladarjem.

To se prav nič ne vjema z našimi modernimi nazori. Seveda, klerikaleci bodo omivali cerkev z dokazovanjem, da so veljali ti nazori samo za srednji vek. Ali cerkev ni od teh nazorov do dandanes odstopila niti za las, čeprav mora vsled spremenjenih razmer svoje pravo mišljenje tajiti in skrivati. Da so pa v njenih očeh oni srednjeveški nazori v polni veljavi, to dokazujejo n. pr. učne knjige cerkvenega prava in predavanja profesorjev cerkvenega prava na bogoslovskih učiliščih. Po njih more sicer država samostalno upravljati javne posvetne zadeve, ali to mora biti baje vedno v skladu s cerkvenimi nauki. Zakon, ki nasprotuje cerkvenemu zakonu, je menda neveljaven. Po tem načelu je proglašal papež Pij IX. avstrijske državne zakone za neveljavne in jih je proklel. Cerkev čaka samo na ugodni trenutek, ko si bo mogla zopet zasužnjiti državo, ona pripravlja srednji vek. To vidimo iz vseh papeških dekretov, predvsem iz motu proprio od 9. vinotoka 1911.

Posledice srednjeveških nazorov o razmerju med cerkvijo in državo so bile grozne. Poglejmo sklepe četrtega Lateranskega cerkvenega zbora l. 1215. Tam beremo: "Izključujemo iz cerkve in proklinjamo vse krivoverstvo, ki se stavi proti sveti, pravi, katoliški veri... Ako bi pa posvetni vladar, če ga je cerkev opomnila, ne očistil svoje dežele od krivoverske zalege, naj ga nadškof in škofje te dežele izključijo iz cerkve. In ako bi tekom enega leta tega ne hotel izpolniti, naj se to naznani papežu, ki odveže njegove podložnike od dolžnosti pokorščine in odda njegovo deželo katoličanom, da jo zasedejo, jo očistijo od krivovercev in jo vladajo v verni čistosti..." (Dalje prihednjič.)

Socializem prihaja. . .

Socializem, o katerem smo socialisti vedno govorili in ki se po padcu ruskega carizma in nemško-avstrijske avtokracije sliši v vsem časopisju, tukaj v temnih in diskreditiranih, tamkaj v svitlejših barvah, prihaja. V Rusiji, Nemčiji in v mnogih deželah nekdanje cesarsko kraljevske Avstrije, so nastale socialistične republike. Od tam prihaja, toda to ne pomeni meja socialističnih republik; ideja socializma ne pozna nobene meje; ona gre naprej preko vseh mej držav in narodov, ki so dosegli gotov višek kapitalističnega razvoja. Te socialistične republike se ustanavljajo v onih deželah v popolnejši, v drugih manj popolni obliki, kakršno je že razporeženje ljudstva in kakršne so razmere, ki vladajo in diktirajo njih forme.

Revolucija na vzhodu Evrope pritiska z velikanskim moralnim zamahom na zapadno Evropo. Vsled občutnih sunkov, ki jih je povzročila delavstvu svetovna vojna vsled trpljenja, lakote in pomanjkanja se je delavstvo po vseh krajih zdramilo in sedaj zahteva, če že ne čisto socialistične vlade, pa radikalne družabne preuredbe. To se prav lahko opazi tudi v Ameriki, kjer je kapitalizem posebno dozorel in so vsled tega razredni interesi jasnejši in vidnejši. Če ne gre tukaj vse tako naglo kakor v Evropi, je vzrok v tem, ker smo oddaljeni od vojnega pozorišča in ker splošne gospodarske razmere v primeri z evropskimi še niso tako napete. Toda na vrsto pridejo vsi kapitalistično zreli kraji prej ali slej. Uteči socialistični družbi, je nemogoče. Ideja, zasajena pred pol stoletjem v srca delavskih množic, postaja meso in kri; vzklija je in pognala, rastla je in sedaj dozoreva, kakor ji je bilo predpisano v zgodovini. Nihče drugi ni zadnjih par let prispeval toliko z gnojlom za rast te ideje, kakor svetovna vojna. Za svojo ignoranco, za svojo nesolidarnost, za razredno nezavednost, je moralo delavstvo plačati s svojo krvjo v vojni. Po bridkih izkušnjah se to delavstvo probuja. Spoznalo je, da je poklicane izvršiti svojo zgodovinsko nalogo in da je od njega samega odvisno, ali naj se človeška družba reši iz sedanjega družabnega močvirja ali naj v njem pogine. Te naloge niso lahke. Mnogo, mnogo dela, strpnosti, prevdarnosti in požrtvovanja bo treba, dokler ljudstvo spozna velike ideje, ki so na potu in ki imajo rešiti človeštvo iz gospodarske sužnosti. Preč vsem se bo treba učiti misliti, organizirati, delati. To delo zadene delavce vseh narodnosti. Izgovori, naj opravijo drugi to delo, ne bodo pomagali. Na delavce vseh dežel, vseh civiliziranih krajev, kjer je kapitalistična družabna oblika, pade enak del tega dela.

Slovenski delavci v Ameriki, ki so s svojim velikušnim gibanjem za osvoboditev Jugoslavije pokazali, da razumejo duha časa in so se izrekli za de-

mokratsko obliko vladanja v Jugoslaviji, republiko mesto kraljevine, tudi v svetovnem delavskem gibanju ne smejo biti zadnji. Kajti kakor žele da vlada v Jugoslaviji politična demokracija, ki naj prinese gospodarsko enakopravnost, tako gotovo žele, da uživajo v deželi, kjer si delajo svojo eksistenco, gospodarsko demokracijo zase. O tem pač ne more biti nobenega dvoma. Nerazumljivo bi bilo, če ne bi tako želeli.

Jugoslovansko republičansko gibanje med Slovenci v Ameriki dokazuje, da je za to idejo zrelih skoraj 65,000 rojakov. To pomeni toliko število naprednih slovenskih delavcev, ki bi morali neizogibno poznati ideje socializma, ideje, ki pretresajo danes ves svet in osvajajo v Evropi državo za državo. Nihče ne ve, kdaj in kje potrka ta ideja na vrata jutri. Toda ne samo poznati je treba te ideje; ideje je treba organizirati. Brez organizacije je lahko vsa sila ideje brez pravega učinka. Neorganizirana ideja postane tako lahko predmet špekulacije, kakor vsaka druga stvar, ki ima služiti javnosti, pa služi napoljana v drugo smer, privatnim interesom. Kapitalistični razred bi se z namenom, da se obdrži dalj časa v sedlu, sprijaznil in izkoristil v svoje namene, najradikalnejše ideje, kajti kapitalizem računa, da ljudstvo pozabi.

Zavarovati se proti vsem kapitalističnim nakanam, je danes ena najvažnejših nalog delavcev.

Kako se delavec zavaruje proti takim kapitalističnim nakanam? V političnih in gospodarskih organizacijah! Slovenskih delavcev v Ameriki, ki so podpirali in še podpirajo jugoslovansko republiko v domovini dolžnost je, da se organizirajo v Jugoslovanski socialistični zvezi, da ustanove po naselbinah, kjer so podružnice za S. R. Z. socialistične klube in jih priključijo J. S. Z.

S tem ne storite nič več kakor svojo delavsko dolžnost, ki jo tirja od vas socializem, ki prihaja in ki prinaša delavskemu razredu, kjer ga le-ta prav pozna in razumeva, svobodo in gospodarsko pravičnost, ki je podlaga sreči in blagostanja vsega človeštva.

Slovenski delavci v Ameriki! V vrste! V organizacijo!

Vsa navodila za organiziranje da je tajništvo J. S. Z. brezplačno. aNslovite: Frank Petrič, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

Tajništvo J. S. Z.

NOTA.

V zadnji številki Proletarca je v imeniku klubov J. S. Z. ostal med rubriko pasivnih klubov po pomoti v tiskarni klub št. 114, v Detroit, Mich. Klub št. 114 je aktiven klub in je bil v isti številki med aktivnimi klubi.

Tajništvo J. S. Z.

Geslo "Vse ali pa nič", vodi navadno do ničesar. Modrijan vzame danes, kolikor je mogoče, da bo jutri mogel dobiti več.

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.
1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRICH, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1128 Fabyan St., City View, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Banonza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expressnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potem privatnih čekov. Nakaznice naj se naslavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

INICIATIVA DRUŠTVA RUDEČI OREL ŠTEV.
105 S. D. P. Z.

White Valley, Pa.

Društvo Rudeči Orel šte. 105 S. D. P. Z. v White Valley, Pa. je na svoji redni seji dne 2. marca t. l. vzelo v pretres spor, kateri je nastal med bivšim uradnim glasilom Glas Naroda ter med glavnim odborom S. D. P. Z., ter po daljši debati prišlo do sledečega zaključka.

Naše društvo ostro protestira prvič; proti glavnemu odboru S. D. P. Z. ker se isti ne ozira na večino članstva, ter je svojevoljno odstavil Glas Naroda kot uradno glasilo zveze, klub temu, da je bil izvoljen na splošnem glasovanju; ako je hotel glavni odbor odstaviti Glas Naroda kot glasilo, bi se morbor SDPZ. si je štel v svojo dolžnost v smislu pravil

ral poslužiti druge poti, ne pa na ta način, kot bi bil glavni odbor neodvisen gospodar zveze. (Gl. odločno postopati z glasilom. Ako bi G. N. pred izdajanjem tozadevne iniciative dr. šte. 3 izvajal tako absurdna obrekovanja, bi se zadnje glasovanje sploh ne vršilo, ker bi ga gl. odbor že prej odstavil. Odstavljenje G. N. kot glasilo po gl. odboru nima z zadnjim glasovanjem nobenega stika, ker je G. N. izrabljaj svoje dolžnosti v lastno korist — po izdaji tozadevne iniciative. Opomba gl. taj.)

Obenem protestiramo proti Glas Naroda zaradi njegovega ruvanja in neumestnega postopanja proti glavnemu odboru NE DA BI PODAL TUDI DOKAZE, kar nikakor ni v korist, temveč v škodo organizacije; dolžnost uradnega glasila je, da priobčuje v listu društvene oziroma zvezine reči, za kar je tudi plačan, ne pa delati razdor in nezadovoljnost med članstvom. DA NI GLAS NARODA V TEM OZIRU IZPOLNJEVAL SVOJIH DOLŽNOSTI, ZATO IMAMO DOKAZE. Nadalje ako so gospodje pri Glas Naroda opazili v glavnem uradu S. D. P. Z. kakšno nepravilnost ali kaj podobnega in se branijo to objaviti v listu, potem se smatrajo za sokrvice.

Da se izognemo v prihodnje enakim neprilikam, je naše društvo sklenilo predlagati sledečo

INICIATIVO

Glavni odbor S. D. P. Z. naj takoj podvzame potrebne korake, da prične S. D. P. Z. izdajati svoje lastno glasilo in sicer kot mesečnik, katerega naj dobiva vsak član in članica, list naj se da tiskati tiskarni, katera nudi najboljše ugodnosti.

Prepričani smo da bi stroški lastnega glasila ne presegali sedanjih stroškov, ker moramo plačevati kar tri glasila. (S. D. P. Z. je imela le glasilo in pomožno glasilo, sedaj pa le eno glasilo, o tretjem glasilu nam ni znano, pač pa se od časa do časa oglašajo organizacija v drugih listih in koledarjih. (Op. gl. tajnika.)

Upamo, da se cenjeni bratje in sestre strinjajo z nami, vsled česar apeliramo na bratska društva, da podpirajo ta predlog, da pride čim prej na glasovanje.

Frank Kern, predsednik.

Anton Rožina, tajnik.

Andrej Bogataj, blagajnik.

Dr. pečat.

Dodatek gl. tajnika.

Gornji iniciativni predlog društva Sloge šte. 105 je v smislu pravil pravično izdan in je cenjenim društvom odprt za podporo v svrhu splošnega glasovanja o predlogu.

Društva, katera se strinjajo z iniciativo in žele, da pride na splošno glasovanje, naj jo podpirajo, o čemer naj uradno obvestijo gl. urad.

Čas za podpore iniciative je v smislu pravil določen od vštetelega 30. marca do vštetelega 11. maja 1919 — to je za dobo 6 tednov.

Ako bo iniciativni predlog podpiran v določenem času od 10 društev iz štirih raznih držav, bo izdan na splošno glasovanje.

Blas Novak, tajnik.

Finančno poročilo o poslovanju med krajevnimi društvi in gl. uradom S. D. P. Z. za mesec januar in februar 1919.

Dr. št.	Društvo uplačalo		Društvu izplačano						
	januar	februar	januar	februar					
1	\$ 292.63	\$ 408.36	\$ 227.00	\$ 533.00	81	86.35	109.93	146.00	84.00
2	165.05	233.55	591.00	591.00	82	153.68	217.10	111.00	33.00
3	222.30	304.69	500.00	153.00	83	46.74	65.00
4	134.89	210.31	28.00	84.00	84	67.04	71.14	110.00
5	225.30	317.78	335.00	256.00	85	50.34	79.44	111.00
6	20.34	29.68	86	61.75	83.10	45.00	58.00
7	169.66	251.14	87.00	87	29.31	40.62	16.00
8	25.36	26.55	22.00	88	62.81	100.48
9	95.17	150.50	139.00	193.00	89	51.42	74.64	11.00	31.00
10	171.39	266.93	120.00	101.00	90	57.63	89.18	628.00	59.00
11	138.28	209.52	141.00	228.00	91	102.28	149.68	144.00	10.00
12	53.27	63.58	100.00	25.00	92	104.73	122.49	145.00	15.00
13	191.05	290.44	100.00	433.00	93	38.36	55.18	81.00
14	150.27	220.16	297.00	115.00	95	52.93	85.21	557.00
15	111.17	250.04	155.00	197.00	96	54.83	79.62
16	43.55	64.88	97	41.87	64.87	68.00	17.00
17	11.00	20.08	15.00	98	34.29	54.40	28.00
18	181.80	267.36	43.00	99	51.65	87.78	14.00	9.00
20	86.48	97.66	26.00	33.00	100	281.51	468.27	58.00	31.00
21	127.85	169.08	103.00	138.00	101	63.38	69.76	73.00
22	268.42	314.21	387.00	20.00	102	69.91	114.84	24.00	9.00
23	466.68	565.04	2,071.00	103	14.29	17.38
24	113.05	144.74	100.00	198.00	104	58.90	95.65	131.00
25	272.04	385.41	307.00	105	100.36	141.70	67.00	165.00
26	94.81	145.60	174.00	106	53.85	83.89	133.00	60.00
27	48.47	92.69	32.00	107	96.87	53.60	159.00	31.00
29	117.30	179.96	191.00	155.00	108	140.41	206.04	104.00
30	314.65	362.52	71.00	145.00	109	76.57	93.84	19.00
31	21.99	31.78	33.00	89.00	110	28.10	39.20
32	42.06	55.92	349.00	111	119.58	72.11	131.00	66.00
33	151.76	201.28	100.00	1,074.50	112	82.33	126.73	6.00
34	105.38	170.84	82.00	114	21.31	36.29	100.00	60.00
35	189.32	299.57	143.00	116	164.10	256.56	38.00	212.00
36	134.47	198.84	168.00	54.00	117	362.65	550.96	6.00	310.00
37	72.62	102.84	118	37.37	53.77	129.00	31.00
38	257.94	375.55	282.50	115.50	119	53.54	74.60	166.00
39	74.16	84.94	29.00	89.00	120	91.83	139.13	68.00	174.00
40	111.70	132.10	82.00	121	143.98	159.78	150.00
41	376.34	524.26	132.00	198.00	122	45.60	72.20	114.00
42	152.42	215.99	114.00	595.00	123	126.36	196.92	202.00
43	48.67	56.82	55.00	54.00	124	29.78	87.06	118.00	26.00
44	71.85	117.55	18.00	125	85.50	130.34
45	157.69	225.09	96.00	88.00	126	364.90	523.63	1,208.00	85.00
46	37.26	54.22	19.00	127	51.43	65.16	42.00	37.00
47	73.29	95.77	167.00	128	147.83	189.20	200.00	117.00
48	39.65	65.35	32.00	52.00	129	33.19	50.82	13.00
50	295.01	434.73	121.00	355.00	130	208.29	305.12	237.00	184.00
51	354.58	521.25	22.00	301.00	131	172.28	190.04	98.00	47.00
52	10.44	15.88	132	50.43	72.44
53	26.91	38.22	111.00	56.00	133	48.28	110.28	81.00
55	23.77	35.54	134	82.82	109.34	6.00	42.00
56	326.55	470.02	183.00	402.00	135	31.43	46.06	143.00
57	28.36	39.86	105.00	136	35.00	42.42
58	55.03	66.81	49.00	54.00	138	35.40	53.52	81.00
59	89.47	110.62	144.00	139	116.29	182.00	28.00
60	356.59	504.23	360.00	185.00	140	29.61	77.02	51.00
61	60.87	102.67	10.00	141	85.77	125.94	75.00	30.00
62	150.90	178.28	51.00	57.00	142	73.56	115.70	22.00	33.00
63	14.55	18.86	20.00	143	110.05	121.82	75.00	124.00
64	142.67	346.00	144	112.35	155.52	129.00
65	84.71	132.82	27.00	66.00	145	150.37	234.84	79.00	46.00
66	196.08	221.31	431.50	146	55.00	84.47	40.00
67	60.78	92.37	117.00	256.00	147	81.11	122.42	78.00	138.00
68	116.97	157.90	100.00	168.00	148	51.71	79.30	206.00
69	75.36	113.53	82.00	36.00	149	66.25	101.30	44.00	28.00
70	68.91	69.98	46.00	18.00	150	94.36	111.73	94.00	145.00
71	84.15	107.86	22.00	132.00	151	63.88	88.16	164.00
72	68.37	99.98	227.00	35.00	152	115.47	129.22	58.00
73	71.26	103.19	19.00	153	53.78	74.62
74	43.32	58.48	8.00					
75	12.69	16.44					
76	6.31	9.52					
77	10.17	15.34					
78	27.92	47.25	100.00					
79	171.51	247.00	1,000.00	460.00					
80	36.56	50.54					

\$15,673.73 \$21,605.11 \$13,177.50 \$16,921.50

BLASHOVAK, taknik.

V izjemnih časih se menja tudi ljudska psihologija. Ob takih prilikah se najbolj spoznava, da je človek produkt razmer. Ljudje, ki bi sicer ne mogli gledati, kako se kolje pišče, postajajo v bitki nevzkrotljivi divjaki, v revoluciji neprizanesljivi okrutneži. Odgovornost za grozote ne pada navsezadnje nanje, ampak na tiste, ki so provocirali vojne in revolucije.

PROTEST.

Bon Air, Pa. — Društvo Bonairski Slovenci, št. 79, SDPZ., v Bon Airu je na svoji redni seji dne 9. marca razpravljalo o sklepu gl. odbora SDPZ. za odstavitev glasila te organizacije Glas Naroda, ker je pisal v tonu škodljivem napredku organizacije, kajti svojih očitanj in obdolžitev proti gl. odboru ni dokazal. Ker Glas Naroda ni prinesel dokazov za svoje trditve, je to znamenje, da je pisal neresnico.

Po daljši diskuziji članstva je društvo prišlo do zaključka, da je gl. odbor postopal pravilno in v soglasju pravil SDPZ.

Društvo Bonairski Slovenci je odločno proti temu, da bi zveza imela za glasilo list, ki poroča neresnico o poslovanju v organizaciji.

Lovrene Kraine, predsednik; Anton Jakobe, tajnik; John Milavec, blagajnik. (Pečat društva.)

ČLANSTVU KLUBOV J. S. Z. V ZAPADNI PENNSYLVANIJU.

Veliki svetovni dogodki so prebudili evropski proletariat. Zdrobil je verige nekdanjega mogočnega carizma in kajzerizma in nastopil pot v socializem. Za zavedno evropsko delavstvo se je pričela doba gradnje boljše družbe, gradnja sistema pravičnosti in demokracije.

Ves čas svetovne vojne je ameriško delavstvo apeliralo na evropske proletarske mase, naj stro avtokratične verige, ki jih oklepajo. Delavstvo je poslušalo naše klice in se otreslo tiranije. Kakor hitro je pa to izvršilo, so prišli na dan skriti in javni sovražniki prave demokracije in hočejo delavstvo oropati njihovih pridobitev ter ga izročiti starim razmeram.

Pred nami je vprašanje: "Kaj naj bo v teh resnih časih naše stališče?"

Da dobimo odgovor na to vprašanje, da se pogovorimo o naši organizaciji, o bodočem delu in drugih važnih rečeh, sklicujemo sestanek, na katerega vabimo vse klube JSZ., aktivne in neaktivne, naj pošljejo svoje zastopnike na to zborovanje, ki se vrši v nedeljo, 6. aprila ob 2. popoldne na Lawrence, Pa. Vsi, ki se zanimajo za naše gibanje, lahko prisostvujejo na tem zboru.

Louis Britz, John Terčelj, Martin Cetinsky, Anton Mrak, Louis Glasser, Bartol Yerant, Jože Ambrožič in John Bobnar, sklicatelji.

SLOVENCEM V DETROITU IN OKOLICI.

Detroit, Mich. — Vsak drugi in četrti petek v mesecu se vrše socialistična predavanja v Slovenskosrbskem lokalnu na 424 Ferry Ave.

Slovincem v Detroitu in okolici priporočamo, da se jih udeležujejo polnoštevno. Če hočete pridobiti znanja o socialnih vprašanjih, o socializmu, o velikih preobratih, ki so danes na dnevnem redu v družabnem sistemu, tedaj ne opuščajte takih prilik. Udeležite se vsakega predavanja, ki ga priredimo. Poglejte nekoliko okoli sebe, pa boste videli, da se ves svet zanima in zasleduje velika socialna vprašanja. Slovenci v Detroitu ne kažejo tistega zanimanja za te

koče dogodke, kot bi bilo potrebno. Hrvati in Srbi so v tem oziru naprednejši.

dramite se vendar in vstopite v naše vrste, ako ste pripravljeni pomagati človeštvu do boljše bodočnosti.

Jože Kotar, tajnik.

LISTU V PODPORO.

Edvard Branisel, Cleveland, Ohio.....	\$—50
Lovrenc Guzell, Avella, Pa.....	—50
John Murnich, Forest City, Pa.....	—50
Nabrano v Yukon, Pa., (Pošiljatelj F. Novak)	1.50
B. N.	— 5
Frank Russell, Eveleth, Minn.....	—50
Frank Egans, Dickson City, Pa.....	—50
John Repovš, Mascoutah, Ill.....	—50
N. Bahovec, Chicago, Ill.....	—25
Albert Hrast, Tilleden, Ill.....	—50
Neimenovana, Chicago, Ill.....	1.00

Skupaj	\$ 6.30
Zadnji izkaz	25.20

Skupaj	\$31.50
------------------	---------

NAROČNIKOM.

Kadar se preselite, naznanite nam vselej poleg novega tudi vaš prejšnji naslov.

Vse stvari, ki se tičejo poslovanja lista, kot naročnine, naročila knjig in koledarjev, oglase itd., pošiljajte na naslov:

PROLETAREC, 3639 W. 26th ST. CHICAGO, ILL.

Ako imate kake pritožbe glede nerednega poslovanja ali drugih vzrokov, ki so v zvezi s tem listom, jih pošiljajte nadzornemu odboru J. D. T. D. na naslov:

Philip Godina, 2814 So. Karlov Ave., Chicago, Ill.

V Washingtonu je senat imenoval odbor, ki preiskuje boljševizem v Ameriki. Taki preiskovalni odbori niso v glavnem mestu nič nenavadnega in če je človek nekoliko let zasledoval to delo, se mu napolnjen zazdi, da nimajo vse te študije nobenega drugega namena, kakor doseči, da "bi se zdelo, da se aj dela." Neštevilne so bile že kongresne in senatne in komisijske preiskave, a navadni rezultat je velik kup podpisanega papirja in drugega nič.

Zato je tudi dvomljivo, ali ima preiskavanje boljševizma kakšen praktičen pomen, ali je tudi to le bahava potrata časa. Dosedanje delo senatnega odbora ne zbuja velikih nad. Že v načinu raziskavanja ni opaziti nobenega pravega sistema in večina porabljenega časa je bila povsem neplodna. Marsikaj je bilo slišati in čitati o boljševizmu v Rusiji, v nekaterih izjavah so bile posamezne zanimive drobtine; iz vsega, kar je bilo povedano, si pa vendar nihče ne more napraviti pravega pojma, kaj je in kaj pomeni boljševizem, in kdor bi hotel črpati svoje znanje iz take preiskave, ne bi bil prav nič na boljšem, kakor še zajema svojo modrost iz tendenčnih in konfuznih časniških poročil.

Kdor jemlje našo najvišjo zakonodajno zborni-

eo resno, je pa pričakoval, da bo ta preiskava posvetila svojo pažnjo predvsem ameriškim razmeram. V tej smeri bi bila lahko plodonosna; ampak izpolniti bi morala prvi pogoj vsake smotrene preiskave. Morala bi biti od fundamenta objektivna. To bi jo pa logično moralo dovesti do tega, da bi preiskala socialne razmere v Ameriki, kajti le tako znanje odpre pot razumevanju socialnih pojavov, med katere spada navsezadnje tudi boljšeizem.

Tudi take preiskave so se sicer že vodile, vsaj v gotovem omejenem obsegu. Šele pred par leti, že tekom svetovne vojne je opravila zvezna industrijska komisija, kateri je stal Walsh na čelu, znatno in priznanja vredno delo. Obširno poročilo te komisije je bilo predloženo vladi in kongresu; bilo je tiskano in v precejšnji nakladi razširjeno. Ali ostalo je poročilo; ljudem, ki se resno zanimajo za socialna vprašanja, je podalo mnogo važnega materiala. Zaman pa vprašuje človek, kakšne praktične posledice so Soloni v Washingtonu izvajali iz vseh onih dejstev in dvomljivo je, če so sploh vsi kongresniki in senatorji prečitali tisti report. Ako se niso pod vtiskom svetovnih dogodkov ideje v Kapitolu razvile, tedaj tudi preiskava boljšeizma ne bo nič več vredna od vseh tistih preiskav, ki so le pomnožavale archive.

Nobena socialna prikazen se ne more razumeti sama zase. Vsaka ima svoje zveze in stike, in le z objektivnim študijem vse socialne okolice postaja razumljiva. Če hoče senat vedeti, odkod prihaja boljšeizem, ne zadostuje, kar najdejo detektivi pri kakem: "raidu" na prostore I. W. W. Posvetiti je treba tudi na drugo stran in poiskati prve vire vsega socialnega dogajanja. Senat bi moral imeti tolik poguma, da bi položil ves obstoječi socialni sistem na operacijsko mizo in ga pregledal z Roentgenovimi žarki, potem se pa vprašal, ali ustreza ta sistem sploh še vitalnim potrebam današnjega časa. Ali ni med tem sistemom in potrebami sedanjega ljudstva disharmonija? Če bi imel s svojimi preiskavami resen namen, bi moral najti to disharmonijo in prepričal bi se, da je ona glavni vir vsega, čemur pravijo socialni nepokoji. Boljšeizem je le ena onih ravnopravnih oblik, v katerih se izraža ta nemir. Sami poizkusi zatiranja boljšeizma so prav tako zgrešeni, kakor je napačno kurirati posamezne simptome bolezni, pa puščati bolezen samo pri miru. Če pride bolnik k vestnemu zdravniku in toži, da ga glava boli, mu ta ne bo meni nič tebi nič dajal kakšen prašek zoper glavobol, ampak bo hotel spoznati, od česa ga glava boli, pa se bo spravil na fundamentalno bolezen.

Tudi boljšeizem je le simptom in politični doktorji morajo spoznati, da je družba bolna. Njeno temeljno bolezen morajo preštudirati, zoper to morajo najti zdravilo, sicer ostanejo vse njih zdravilske metode fušarija, ki nič ne popravi, ampak le pogorša.

Nešteti odpuščeni vojaki in mornarji ne morejo dobiti dela. Bilo je že mnogo razburjenih in razburljivih pripetljajev zaradi tega. V Chicagi snujejo unijo odpuščenih vojakov in mornarjev in jo hočejo

pridružiti delavski federaciji. Na drugi strani se snujejo organizacije nekakšnega dobrovoljnega značaja, z namenom, da preskrbe vojakom in mornarjem službe. Kakšen je njih načrt? Na delodajalce apelirajo, naj jim naznanijo vsako prosto službo. Torej nekakšne posredovalnice. Z ozirom na to, da zahtevajo privatne posredovalnice ogromne pristojbine, v mnogih slučajih naravnost odušne, bi se to delo lahko imenovalo hvalevredno. Toda kaj, če je več rok, iščočih dela, kakor praznih mest? In kaj, če dobi bivši vojak službo, pa je drug delavec zaradi tega izgubil? In kaj, če spoznavajo delodajalci, da je na delavskem trgu več rok, kot jih potrebujejo, pa izranje lavskem trgu več rok, kot jih potrebujejo, pa izrabijo priliko za znižavanje plač in za provociranje konkurence med delavci.

Razni odbori, ki se ukvarjajo s posredovanjem dela, ima nemara najboljše namene, ali to nič ne pomaga. Od najboljše evidence praznih mest nimajo delavci v uniformi in v civilnih oblekah nič, če ni toliko dela, kolikor je delaveev. Radi bi pa poznali tisti odbor, ki more v sedanjem sistemu rešiti to vprašanje! In zanimivo bi bilo izvedeti, kako so ga reševali vsi tisti raznovrstni komiteji, ki so bili že tekom vojne nastavljeni za to. Da ga niso rešili, kaže rezultat. Če so pa sploh hoteli doseči kakšno uspešno rešitev, bi se bili morali poučiti pri socializmu, pa bi si bili vsaj prihranili kup neplodnega dela.

Vojaki se vračajo, ali še davno se niso vsi vrnil. Če pa se širi brezposelnost že sedaj, je vprašanje, kaj bo šele tedaj, kadar se vrnejo vsi in pomnože armado delavstva. Nikjer ni garancije, da bo toliko več dela, kolikor je več delaveev. Problem se ne reši s samim posredovanjem, ampak le s tem, da se napravi toliko dela, kolikor je rok. Naloga bi bila zelo olajšana, če bi država kontrolirala vso idustrijo; če bi bilo res več delaveev kakor delavskih mest, bi se zadnja lahko pomnožila s tem, da bi se skrajšal delovni čas. Dokler so vsa podjetja v privatnih rokah in je zakonodajcem celo preveč, da bi določili maksimalen delovni čas, je pa edina provizorična pomoč v tem, da podvzamejo države in občine same dela, pri katerih morejo nezaposleni dobiti zaslužka.

Ali tudi to je le provizorična pomoč za silo in za ljudstvo v splošnem so to drage metode, kajti stroški takih del se morejo pokrivati le z davki. Vprašanje brezposelnosti se pa ne odpravi z nobeno provizorično rešitvijo. Pač je za trenotek treba pomagati, kakor se more, toda večno se ponavljajoče krize bi vendar lahko poučile odgovorne faktorje, da je naposled treba misliti na definitivno rešitev. In če je ni v privatno kapitalističnem sistemu, je treba imeti toliko poguma, da se to prizna in poseže po boljšem sistemu.

Denar ne smrdi. Tudi če prihaja od kraljevske vlade, ne.

Lump v svetniški halji je trojen lump.

NA AGITACIJO!

Ali čitaš Proletarca? Če si naročnik tega lista, prečitaj vsak članek. Ako ti ni takoj kaj jasno, počakaj nekaj časa in potem še enkrat prečitaj. Tako se boš naučil razumevati politične članke in ne bo se ti treba izgovarjati, da je Proletarec pisan "previsoko".

Ne trdi, da je Proletarec majhen list. Nikjer ne dobiš za to naročnino toliko izvirnega dela, toliko dobrih člankov, kakor v Proletarcu. Zadnja izdaja je izšla na 28 straneh. Ako bi se hoteli slovenski sodrugi nekoliko potruditi in pridobiti listu večje število naročnikov, bi lahko izdali vsako izdajo v povečani obliki. Žal, da je agitacija za razširjenje Proletarca mlačna in nekateri, ki hočejo veljati za "čiste socialiste", mu žele celo škodovati. Ne smete pozabiti, da je Proletarec edini list, ki je glasilo slovenskih socialistov, organiziranih v J. S. Z. Članstvo slovenske sekcije je gospodar lista in od njega odvisi napredek glasila in organizacije. Nesoglasja, ki so premostljiva, ne smejo nobenega odvracati od te akcije.

Ako kdo želi prevzeti zastopstvo Proletarca za nabiranje naročnikov in oglasov, naj piše upravništvu za potrebne listine in informacije. Če imate v sebi zmožnosti agitatorja, ne odlašajte, nego pričnite z delom za list in organizacijo takoj.

Med knjige, katero bi moral prečitati vsakdo, ki hoče pridobiti nekoliko vpogleda v razna verstva, spada vsekakor **The Profits of Religion**. Spisal jo je znani socialistični pisatelj Upton Sinclair. Ta knjiga pomenja petnajst let njegovega dela in je edina te vrste v angleški književnosti. Knjiga (mehko vezana) stane 60c. Kdor je zmožen čitanja angleščine, naj jo naroči v upravništvu Proletarca.

ODDA SE LEPA SOBA,

z razgledom na ulico in vso potrebno opravo. Več se izve ob večerih ali pa v nedeljo pri Frank Šavs, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill. Telefon Lawndale 8157.

Ameriški Družinski Koledar

LETNIK 1919

smo pričeli razpošiljati ta teden. V teku deset dni, morda nekaj dalj, ga bodo imeli v rokah vsi naročniki. Če ga ne prejmete takoj, potrpite še nekoliko, kajti naročil imamo za PET TISOČ izvodov, ki se ne morejo razposlati vsi v enem dnevu.

Ako še niste poslali naročilo za

Majsko Revijo Proletarca

ne odlašajte nego pošljite naročilo takoj na
PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Cene so sledeče:

Posamezen iztis	\$.10c
10 iztisov95c
25 iztisov	2.25
50 iztisov	4.50
100 iztisov	8.00
250 iztisov	20.00
500 iztisov	38.00
1000 iztisov	70.00

V korist vašega podjetja ali trgovine je, da daste oglas v MAJSKO REVIJO.

Cene oglasom v REVIJI so:

Ena stran	\$16.00
Pol strani	9.00
Četrť strani	5.00
Palec dolžine v širini ene kolone.....	.50

Velikost listov v Majski Reviji bo ista kakor v regularnih izdajah Proletarca. Ako želite kaka pojasnila, pišite upravništvu Proletarca, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Kako naj se delavci izobrazujejo?

Kako? S čitanjem knjig, listov in brošur. Kakšna naj bo ta literatura, da bo res dala delavcu tisto znanje, ki mu je v političnem življenju potrebno? Na svetu je vse polno listov in knjig, ki imajo edini namen držati delavstvo v temi in nevednosti, da ne bi spoznalo svoje moči in vrednosti svojega dela. Dokler ne spozna tega, je izkoriščanje lahko. Imamo knjige in liste, ki zastrupljajo maso. Imamo knjige in liste, ki vodijo do spoznanja. Če se je tvoj um že tako razvil, da znaš ločiti dobro od slabega, tedaj boš naročal in čital tiste knjige in liste, ki zastopajo tvoje interese, ki vodijo proletarijat v družbo pravičnosti. Naroči se na Proletarec in čitaj njegove članke. Če si že naročnik, tedaj ne pozabi pridobiti svojega prijatelja, da se naroči nanj. Naroči brošure, ki jih ima v zalogi Proletarec. V naročitev priporočamo **Ameriški družinski koledar** za leto 1919; brošuro "**V novo deželo**"; "**Katoliška cerkev in socializem**" in **Socialistička knjižnica**. Vse te brošure in koledar vam pošljemo za en dolar poštnine prosto. Pošljite naročilo takoj.

Prošnja.

Yukon, Pa. — Sodrug Mihael Klarič, član soc. kluba št. 171 v Yukonu, Pa. boleha že nad leto dni na proletarski boleznijetiki. Njegovi otročiči prosijo kruha, toda oče je vsled onemoglosti nezmožen, da bi jih preživljal. Bolniška podpora, ki jo je dosedaj dobival od društev, ni zadostovala niti za zdravniške stroške. Zato se spodaj podpisani soc. klub obrača do dobrosrčnih rojakov s prošnjo za podporo bednemu sodrugu. Bil je vedno vstrajen bojevnik v naših vrstah, zato ga ne smemo pozabiti v tem zanj tako kritičnem stanju. Vsak tudi najmanjši dar bo hvaležno sprejet. Imena darovalcev bodo objavljena. Darove pošiljajte na naslov tajnika kluba **Frank Kovach, Box 114, Yukon, Pa.**

(Pečat: Jugoslov. Soc. Klub. št. 171. Yukon, Pa.)

PO NAVADI

je prvo vprašanje
vašega

ZDRAVNIKA**Ali ste zabasani?**

ČLOVEK JE SKORO PRESENEČEN,

ko sliši ta izraz od najimenitejših zdravniških avtoritet, z ozirom na posledice, ki jih ima zabasanost na človeka. Milijone ljudi ne ve teh temljnih resnic, kar jim je v veliko škodo.

AKO VAS NADLEGUJE

kislina v želodcu, neprebavnost, dviganje, nestanovitnost, glavobol, želja za brezdjelje in se vleči ter skončati bol, potem rabite

narave--lastno--zdravilo

LAXCARIN

DOBRO JE ZA DETE, DOBRO JE ZA DEDA,
DOBRO JE ZA VAS.

čisto--dobro--prijetno.

Odklonite ponaredbe.

Prodaja se edino pri

LAXCARIN PRODUCTS CO.

Cena en dolar zavojev; 6 zavojev za popolno zdravljenje pet dolarjev.

Pošljite Money Order, gotov denar ali registrirano pismo na

LAXCARIN PRODUCTS CO.,

DEPT. Z—6

PITTSBURGH, PA.